

מצוה, אל יאבה ואל ישמע אליו, כי מצוה שהיצה"ר מפתנו לעשות עברה כרוכה בה, וצריכים לברוח ממנה כמו מי שבורח מן הדליקה.

כי יש שהיצה"ר מעיר את האדם בבקר משנתו, ומצוהו ללכת אל בית הכנסת להתפלל בצבור, וכונתו לא אל התפלה בצבור, אלא לספר בין ישתבח ליוצר, או לדבר בשעת קריאת התורה דברים אסורים, כמו לשון הרע ורכילות ועוד, הרי שהשיג מבוקשו בהטותו את האדם לצד ימין יותר מאשר לצד שמאל.

וע"כ מעיד הכתוב כאן על השטן, שלא הו' יכול להטות את יהושע הכהן הגדול לצד שמאל, ולכן עמד לצד ימין, כלומר לדבר על לבו דברים טובים, אבל הכתוב מגלה כונתו — „לשטנו", ולכן ילמוד האדם לדעת דרכיו ומעלליו של היצה"ר, למען שלא יכשל ח"ו ברשתו א.

אוצר החכמה

ש ל ח

ויקרא משה להושע בן נון יהושע. (במדבר י"ג ט"ז)

וברש"י „נתפלל עליו, ד' יושיעך מעצת מרגלים". וצ"ל מפני מה לא התפלל גם על כלב בן יפונה, הלא שניהם בדעה אחת היו? ולהלן פסוק כ"ב כתיב ויעלו בנגב ויבוא עד חברון, ומפרש רש"י ז"ל, „כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות, שלא יהא ניסת לחבריו להיות

1234567 תת"ח

מ ע ש י ל מ ל ד

א) והיצה"ר בתכסיו, דומה ממש למצביא גדול, החושב מחשבות ועושה תחבולות, איך לכבוש את האויב, ויש שאינו חס על חיליו הוא, ומוסר מהם להריגה, בשביל לרמות את מחנה האויב שיתקרבו אל מחנהו, אל המארב אשר הכין למו לצודם חיים או להמיתם.

כן הוא דרך היצר ג"כ, כשמסית את ההורים למסור את בניהם לבתי ספר של פורקי עול ובוזי מצות, ומתירא הוא פן לא ינהרו אחריו, בראותם כי גם המורים ותלמידיהם יחד פרקו עול המצות מעליהם, אזי משתדל היצר הרע להכניס לבית ספר כזה מורה או מלמד אחד שמניח תפילין ושומר שבת, או מסתלק מעל אחד התלמידים מלפתותו לעברה, בשביל להכשיל מאות ההורים, שלא יפחדו מלמסור את בניהם לבי"ס הזה, ויחשבו בנפשם, כי המורה החרדי ישפיע מטובו על בניהם, או ילמדו ממעשי התלמיד הירא וחרד לדבר ד', וזהו שאמרו ז"ל (ברכות ס"א א') שהיצה"ר יושב בין שני מפתחי הלב, והכונה היא, שהיצר טוב שומר את מקומו ויושב לימין, לב חכם לימינו, לזרז את האדם רק למצות, אבל היצה"ר יושב באמצע ומתבונן איך להכשיל בני אדם ברשתו, ואם מוצא לנכון לפניו לזרז את האדם למצות, איננו מתעצל מלעשות תהפוכות זר נעשהו, ובלבד לבצע זממו, וכמו שמפורש באבן שלמה בשם הגר"א ז"ל שלפעמים מזרז היצה"ר לרשעים גמורים מחללי שבתות.

בעצתם וכו'". ומדוע לא הלך גם יהושע. וגם מה שכתב בסוף הפרשה ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי, מדוע לא הזכיר הקב"ה את יהושע ג"כ לשבח, שהוא חי' מתנגד לשיטת המרגלים מתחלה עד סוף.

אכן באמת ניחא הכל בחדא מחתא. והוא דיש שני דרכים בעבודת ה'י"י, בעת שמתגברים כחות התועים בעולם ואחד מעובדי השם, הוכרה לעמוד עמהם כמה שבועות אם יוציא אז כוחתיו הפנימיים לחוץ דהיינו שיפרסם שיטתו האמתית לעיניהם ויריב עמם על דעתם הכוזבת או שישתוק לעיניהם ואפשר גם שיסכים עמהם לפנים עד שיבא רבים לפני קהל ישראל. ואז יברר את שיטתו האמתית ולהפוך את דעתם הכוזבות לעיני הכל, ויש בכל דרך מעלה וחסרון. באופן הראשון יש מעלה דאם ישתוק כל אותו הזמן וגם יסכים עמהם לאט לאט ההולך כחו הפנימי ומתחלש עד שהותר אצלו דעתם הכוזבת. ודוגמא כמו שעומד אדם בחורף בחוץ בקור החזק זמן רב, מתקרר חימו הפנימי ומת, משא"כ אם מתחזק כל פעם נגדם לא יתקררו כחותיו הפנימיים, אבל באופן זה יש חסרון ג"כ דיוכלו להתיעץ יחדיו נגדו ולהזיקו בגופו או בממונו וצריך לרחמי שמים שיצילוהו מידם. ובאופן השני יש מעלה שלא יתיעצו להזיקו אחרי שחושבים שהוא ג"כ אוחז בשיטתם, ועוד מעלה יתירה מזה שבבואו לפני קהל ועדה הוא והם בודאי יתפארו התועים ויאמרו שפלוגי הנכבד אוחז ג"כ בשיטתם ואז יוכל לברר שיטתו האמתית לעיני הכל. והנה מרעה"ש ידע ברוה"ק את כחתיים. יהושע היה כחו באופן הראשון וע"כ הוא צריך לרחמי שמים שלא ייעצו עליו רעה ולכך ברכו ה' יושיעך מעצת מרגלים. וכלב היה כחו באופן השני ולא היה צריך לברכה. והנה כשבאו לחברון וראו שם אחימן ששי ותלמי ונפל פחדם עליהם תיכף היה דעתם להרע, והתכונן כלב איך להתנהג והוסכם אצלו להסכים עמהם בפה כל אותו הדרך ועי"ז חי' בו כח לבסוף להשתיקם ולברר לפני בני ישראל את השיטה האמתית, אך היה ירא שע"ז יוכלו כחותיו הפנימיים להתחלף במשך הזמן ולהיות ניסת לעצתם, לכך הלך וגשתמח על קברי אבות שיעזרוהו בזכותם שלא יתקלקל במשך הזמן. והנה בודאי כשבאו

מ ע ש י ל מ ל ד

לעשות טובות לבריות, כדי שימשכו העם אחריהם וילמדו מדרכיהם. ולפעמים משתדל להחליש את מצותיו שיעשה אותם ברפיון ידים ושלא לשמה ובשביל כבוד, כדי שהפרקליט שיברא מן המצוה יהי' פגום. וע"כ על האדם לשלם לו כגמולו, יאנח על עברותיו בשברון לב, וזה יועיל שגם המקטרג שנברא מן העברה יהי' ג"כ פגום ובעל מום, והו מה שאמר דוהמע"ה (תהלים חי"ט), מאיבי תחכמני.

המרגלים מן הדרך אמרו כלנו נשלחנו לארץ לתור אותה ולומר האמת וכלנו מסכימים לדעה אחת לבד מאחד והוא יהושע ודעה אחת כמאן דליתא דמיא. והנה כשכלב ראה זה התחיל לאמר, וכי זה בלבד עשה לנו בן עמרם וכפירש"י, וזהו שכתב ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אהרי וכפירש"י שעי"ז היה בו כח להשתיקם. והנה אופן הראשון ואופן השני שניהם דרכים ישרים לפני ה', כי אף שבאופן הראשון הנפש יותר משומרת מ"מ אם אופן השני כונתו לשמים, הוא ג"כ אופן טוב וכמעשה דכלב.

ובזה ניחא מה דאיתא בתוספתא שלפעמים הקדים הכתוב ליהושע ולפעמים לכלב. ללמד ששניהם שקולים, ולכאורה הלא יהושע בודאי היה גדול מכלב שמשוה רבינו ע"ה מסר התורה ליהושע והקב"ה העמידו תחת משה, אבל הכונה לענין זה ששני הדרכים צודקים וכמו שכתבנו. **אפס כי עז העם הישב בארץ. (י"ג כה)**

הדגיש ביחוד את המלה "אפס", ככאור הרמב"ן ז"ל, כי רשעת המרגלים היתה בזה שאמרו אפס, "שהוא מורה על דבר אפס ונמנע מן האדם, שאי אפשר בשום ענין, כלשון האפס לנצח חסדו". ע"כ ברמב"ן. ולעומתם יהושע וכלב אמרו, "כי לחמנו הם" (י"ד פסוק ט') וכלום מפחדים מככר גדול שמניחים על השולחן, אדרבה יגיע לכל אחד חלק יותר גדול.

כי דבר ד' בזה ואת מצותו הפר וגו'. (ט"ו לא)

נחרץ משפטו של המגדף בכרת, על אשר בזה את דבר ד'. אנחנו הוזהרנו לכבד את ד' ואת דרכיו, לקדש ש"ש ברבים, ורשאים אנו אפילו לבזות את עצמנו למען כבוד שמים, כמאמרם ז"ל במ"ד ויקרא, יחזקאל בן בוזי, בן ברכיה שמו, ונקרא בן בוזי, בן שמכזה את עצמו על כבודו של מקום א).

וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ד' וגו'. (ט"ו למ)

למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי וגו'. (ט"ו מ)

וארו"ל מנחות מ"ג ע"ב, ראייה מביאה לידי זכירה, וזכירה מביאה לידי עשי'. ע"י מצות ציצית בא האדם לידי זכירת כל מצות ד' אבל הזכירה מועלת, רק אם למדו מקודם דיני המצות כולן, אבל אם מי שהוא לא למד כלל, מה תועיל לו הזכירה? ומשמע מכאן, שראשית כל על

מ ע ש י ל מ ל ד

(א) המאמר הזה הי' מרגלא בפומי' של הסבא קדישא זצ"ל, באספות הרבנים וראשי הישיבות, כשלמד דעת את ראשי הישיבות והרבנים, איד להתנהג בהנהגת החזקת הישיבות, שכדאי לבזות א"ע למען הגדיל ולכבד שם שמים.

האדם ללמוד תורת ד' ולדעת כל המצות, ואז תועיל מצות ציצית לזכור את המצות ולעשות אותן ב).

וכן מבואר באו"ח הלכות ציצית סי' ח', שעיקר מצות סלית קטן ללזכשו על בגדיו כדי שתמיד יראהו ויזכור המצות, ואותם האנשים המשימין את הציצית בהמכנסים שלהם, לא די שמעלימין עיניהם ממאי דכתיב וראיתם אותו וגו' עוד מבזים הם את מצות ד' ועתידין הם ליתן את הדין ע"ז, ומה שאומרים שהולכים בין הנכרים לזה הי' די שישימו הציצית בתוך הכנף. ואלו הי' להם איזה דורון ממלך ב"ו שחקוק עליו שם המלך, כמה היו מתקשטין בו לפני האנשים תמיד, וק"ו בציצית שמרמו על שם ממ"ה הקב"ה, כמה מתכבד האדם הנושא שמו עליו, ואמרו חז"ל הזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני השכינה, ומשמע מן הכתובים, דהיהודים שישארו לעת קץ יהיו מצוינים במצוה זו כמה דכתיב ובאו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי וגו' ואמרו חז"ל ע"ז כל הזהיר במצות ציצית זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים. (מ"ב הל' ציצית סי' ח').

מ ע ש י ל מ ל ד

(ב) וע"ד מעלת חביבות התורה ביחס לזכרון, הי' מפרש את המשוה באבות פ"ב:

חמשה תלמידים היו לו לר"י בן זכאי וכו' ר"א בן הורקנוס בור סוד שאינו מאבד טפה וכו'.

ולכאורה אין מעלת הזכרון מן המעלות הנקנות לאדם ביגיעה אלא כח זכרון נפלא שחונן מאת הבורא, ובמס' אבות הלא שנו חכמינו פרק במעלות ומדות שעל האדם לקנות, אם בדבוק חברים מקשיבים או בדרך אחרת לנטע בלבו המדות הטובות ע"י הרגל של „עשה טוב“.

אולם אחרי ההתבוננות, גם כח הזכרון שבאדם הוא מעלה הנקנית ע"י יגיעה ועמל. זכורני שבעירתנו הי' זקן אחד שספר בזקנותו מה שראה בילדותו, איך שקיסר רוסיא עבר דרך העירה לפני שבעים שנה. והנה תיאר הזקן הזה את התמונה המרהיבה עין, שהעגלה היתה רתומה לשני סוסים לבנים והנהג היה לבוש מדי צבא עם כובע מרובע חבוש לראשו, אף תיאר מראה הנהג עם לחייו האדומות איך שישב על דוכנו עם המושכות בידו ועוד סימנים מובהקים כאלה. וכה עמד לו לזקן כח זכרונו זמן רב של שבעים שנה. ולהיפך יש שמי שהוא שואל אותך אם פגשת את בנו ברחוב ואשר באמת ראית אותו הרבה פעמים, אבל לא שמת לבך לו ולכן אינך זוכר אותו.

הרי שהזקן הזה שזכר בזקנותו כל הפרטים של החגיגה ההיא, עת עבר תקיסר דרך העירה הוא רק מפני שילדות היתה בו אז והשתוקק בשעת מעשה לראות את הקיסר והדבר נחרת בלבו בילדותו עד שלא שכחו אפילו בזקנותו. כן הוא בר"א בן הורקנוס שנתן ד"ת על לבו בהשתוקקות נפרזה עד שאפילו דבר אחד מדברי התורה לא שכח, ממש בור סוד, וזה אות על חביבות